

BEZPEČNOSTNÍ A ZDRAVOTNÍ RIZIKA PŘI AKTIVITÁCH S DĚTMI A MLÁDEŽÍ (PŘÍP. DOSPĚLÝMI)

Právní rámec bezpečnosti práce

Bezpečnost práce s kolektivy dětí a mládeže vychází ze základních lidských hodnot, které jsou vyjádřeny v mnoha oficiálních deklaracích:

- ▼ Všeobecná deklarace lidských práv,
- ▼ mezinárodní pakty o právech,
- ▼ Úmluva o právech dítěte,
- ▼ Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod,
- ▼ Listina základních práv a svobod a další.

Speciální jednotná a obecně závazná právní úprava bezpečnosti práce s kolektivy dětí a mládeže v současnosti v České republice neexistuje. Na bezpečnost činností s dětmi se přiměřeně užívá množství jiných, i přímo nesouvisejících předpisů (Kutý, Stibralová 2013):

- zákon o sociálně-právní ochraně dětí,
- zákon o rodině,
- zákon o dobrovolnické službě,
- zákon o ochraně veřejného zdraví,
- zákon o opatřeních k ochraně před škodami způsobenými tabákovými výrobky alkoholem a jinými návykovými látkami,
- občanský zákoník,
- zákon o přestupcích,
- trestní zákon,
- zákon o požární ochraně,
- zákon o silničním provozu,
- lesní zákon,
- zákon o ochraně přírody a krajiny,
- zákoník práce,
- zákon o zajištění dalších podmínek bezpečnosti a ochrany zdraví při práci,
- zákon o státním odborném dozoru nad bezpečností práce.

Kromě toho se při posuzování konkrétních skutečností přihlíží k uznávaným pravidlům a zvyklostem a technickým normám. **Organizační a bezpečnostní zásady by také měly být jasně určeny ve vnitřních předpisech a provozních rádech organizace.**

Akce pořádané právnickou osobou (organizací) mají z hlediska bezpečnosti svá pravidla:

- ▼ Pokud je organizátorem (pořadatelem) činnosti právnická osoba (např. spolek, škola nebo školské zařízení) vede samostatné účetnictví a je za něj odpovědná i příslušným státním orgánům (finančnímu úřadu,...).
- ▼ Pracovníci a účastníci akce a rodiče nezletilých účastníků jsou informováni o tom, která organizace je organizátorem.
- ▼ Odpovědnost za činnost s dětmi v organizaci nese její statutární zástupce, který ji dále přenáší na bezpečnostního technika (vedoucího pracovníka), vedoucí oddílů atd.
- ▼ Všichni členové organizace i účastníci její činnosti musí být přiměřeně proškoleni v bezpečnosti práce.

Bezpečnostní technik nebo vedoucí pracovník organizace by se měl mimo jiné pravidelně školit, vést knihu úrazů, zajišťovat školení pro členy organizace i účastníky činnosti, soustavně vyhledávat, posuzovat, sledovat a vyhodnocovat možná rizika činností, navrhnout opatření k ochraně zdraví a bezpečnosti práce a navrhuje sjednávání pojištění.

Organizace zajišťuje pojištění osob a činností dle potřeb organizace.

Proškolení pracovníků a účastníků – všichni pracovníci a členové organizace by měli být poučeni o základních podmínkách bezpečnosti práce:

- jednou za tři roky statutární zástupce a bezpečnostní technik (školí akreditovaná firma),
- jednou za dva roky dospělí pracovníci (školí vedoucí organizace nebo bezpečnostní technik),
- jednou ročně členové kolektivů mladší 18 let (školí vedoucí skupiny, učitel).

Dohled nad činností

Organizace:

- ▼ kontroluje plány činností kolektivů,
- ▼ odpovídá za to, že činnost nevede a dohled nad dětmi nevykonává žádná osoba, která k tomu nebyla pověřena,
- ▼ vyhodnocuje možná rizika,
- ▼ vede knihu úrazů.

Povinnosti pracovníka nebo účastníka činnosti – vedoucí, instruktor, dítě, jiný pracovník nebo účastník mají tyto povinnosti:

- ▼ absolvovat příslušná školení,
- ▼ při zvláštních činnostech absolvovat speciální proškolení (jízda na kolech, na lodích atd.),
- ▼ soustavně vyhledávat informace o zajištění bezpečnosti práce,
- ▼ odmítnout vykonávat činnosti, pro které nemá potřebné znalosti,
- ▼ dodržovat stanovené zásady bezpečnosti práce,
- ▼ zapisovat do knihy úrazů úrazy a drobná poranění aj.

Mezi nejčastější zdroje nebezpečných situací patří:

- přeceňování vlastních sil,
- nepozornost,
- únava,
- ledabylost,
- nucení k aktivitě či podléhání skupinovým tlakům,
- podceňování nebezpečí,
- nedostatek informací,
- nedostatek důvěry mezi účastníky,
- nedostatek disciplíny a autority vedoucího,
- vypjaté soutěžní a konkurenční prostředí,
- falešná solidarita,
- špatná komunikace,
- snaha dodržet program, cíl za každou cenu,
- zařazování aktivit v nevhodnou dobu,
- výběr nevhodného či nedostatečně známého terénu.

Pověření

K jakékoliv činnosti jménem organizace je třeba mít od organizace pověření. Pověření plyne z obsahu smlouvy, kterou organizace (pořadatel, pořádající osoba) uzavírá s pracovníkem (dobrovolníkem). V případě jednodenní akce se může jednat také o ústní smlouvu.

Pověření vedením dětí musí být průkazné, tedy písemné. Vedoucí musí být k této činnosti způsobilý. Kritéria si stanovuje organizace. Kvalifikační podmínkou pro výkon funkce vedoucího na zotavovací akci je podle zákona o ochraně veřejného zdraví instruktáž o hygieně.

Vedení kolektivu a činností s dětmi

Pokud máš být dobrým vedoucím, staneš se pro mnoho svěřenců určitým identifikačním vzorem, od kterého budou přejímat řadu dobrých, ale i špatných návyků a vzorců chování a jednání.

Odpovědnost vedoucího:

- ▼ Odpovědnost za škodu vůči účastníkům a třetím osobám nese zřizovatel, vůči zřizovateli pracovník.
- ▼ Odpovědností za bezpečnost práce pověřuje organizace způsobilou osobu starší 18 let.
- ▼ Osoby mladší 18 let nesou odpovědnost pouze v rozsahu svým rozumových možností.

- ▼ Jednou ze základních povinností vedoucího je žádat o proškolení v činnostech, pro které nemá kvalifikaci, případně takové činnosti odmítnout.
- ▼ Odpovědnost může jedna způsobilá a pověřená osoba nést pouze za úměrný počet dětí.

Velký význam má autorita vedoucího a strukturování kolektivu (Kutý, Stibralová 2013).

Bezpečnost při činnostech

Míra zajištění bezpečnosti je často relativní. Bezpečnost by se neměla zanedbávat, ideálem ale není ani opačný extrém, protože přehnané bezpečnostní nároky mohou vést k nadměrnému omezení spektra činností skupiny.

Proto je žádoucí při veškeré činnosti nad bezpečností přemýšlet a zkušeně zvážit všechny problémy, které by mohly nastat. Zároveň se ale zbytečně nebát a snažit se hledat způsoby, jak bezpečně uskutečňovat i ty „méně bezpečné“ programy.

Schůzky/výpravy pod vedením nedospělého vedoucího

Pokud děti pouštíte na akce, kde není přítomný dospělý vedoucí, měli byste vedoucímu, který tuto akci povede, důvěřovat a vědět, že je dostatečně zodpovědný a že se na něj můžete spolehnout. Pokud si tím nejste jistí, výpravy vedené nedospělými rádci raději nepořádejte a zajistěte dospělý dozor i na schůzkách v klubovně.

Právní odpovědnost:

- pokud není na akci nikdo starší 15 let, zodpovědnost má vedoucí nebo jiný pracovník, který děti na akci vyslal,
- pokud akci vede vedoucí starší 15 let, ale mladší 18 let, zodpovědný jako vedoucí je jak on, tak i vedoucí starší 18 let. V tomto případě je důležité mladšího vedoucího seznámit se všemi bezpečnostními pravidly a přesně stanovit, co smí a co nesmí.

Schůzka v klubovně:

- v klubovně by měla být vyvěšená Požární poplachová směrnice s důležitými čísly a pokyny pro případ požáru a havárie,
- dávat pozor při topení v kamnech – nebezpečí vzniku požáru, nebezpečí úrazu,
- pozor na rozbité zásuvky, vypínače, elektrospotřebiče, opatrnost při manipulaci s elektrickými zařízeními, před opuštěním klubovny vypnout všechna elektrická zařízení,
- předávání dětí rodičům:
  - pokud rodiče podepsali, že souhlasí, aby se dítě z akcí vracelo samo, neodpovídá vedoucí za to, když se dítěti něco cestou domů stane,
  - pokud od rodičů tento souhlas nemáte, je vaší povinností jim dítě předat a pokud si pro něj nepřijdou, tak ho odvést domů nebo se o něj jinak postarat.

Výprava

- rozdělávání ohně
  - oheň rozdělávat pouze na bezpečných místech, dostatečně vzdálených od hořlavých předmětů,
  - pozor na podklad ohně, který může doutnat a způsobit požár třeba až po několika dnech,
  - pozor na kameny z potoka – v ohni mohou explodovat,
  - děti by měly rozdělávat oheň pouze pod dohledem zodpovědné osoby či za přesně vymezených podmínek,
  - povinnost hlásit požárnímu inspektorátu i malý požár, který byl ihned uhašen.
- bouřka, vítr
  - vyhnout se otevřeným pláním, osamělým stromům, alejím, kovovým předmětům,
  - ukrýt se v údolí, hustém lese,
  - pozor na vítr shazující větve, vyvracející stromy,
- při pohybu po silnici dbát na kázeň, dodržovat pravidla silničního provozu, za šera/tmy zajistit dostatečné osvětlení skupiny, vpředu po obou stranách neoslňujícím bílým světlem a vzadu po obou stranách neoslňujícím červeným světlem, reflexní prvky,
- organizovaný útvar chodců má v provozu speciální postavení přiměřeně obdobné jako řidiči a vozidla.

Tato ustanovení však neplatí pro organizovanou skupinu předškolních dětí.

Za dodržování povinností obdobných povinnostem řidiče odpovídá vedoucí útvaru, jímž může být jen osoba starší 15 let, která je k tomu dostatečně způsobilá.

Jde-li o útvar školní mládeže nebo předškolních dětí, je vedoucí útvaru oprávněn při přecházení vozovky zastavovat vozidla.

- Při přesunech dopravními prostředky poučit děti, jak se mají chovat, pokud nenastoupí/nevystoupí s ostatními; vedoucí nastupuje/vystupuje poslední,
- nebezpečí vyčerpání, nepřepínat děti, dodržovat pitný režim, dostatek času na odpočinek,
- tempo pochodu určuje fyzicky nejslabší účastník,
- na mostě nesmí jít útvar jednotným krokem.

Tábor

- účastníkům by měla být vysvětlena jasná pravidla chování na táboře (táborový řád),
- denní režim s dostatečným časem na odpočinek (polední klid, spánek),
- dbát na dostatečné množství spánku u dětí **i u vedoucích**.

Nevyspalý a unavený vedoucí bude pravděpodobně na vzniklé krizové situace reagovat pomalu a nesprávně.

- práce s nářadím
  - na začátku tábora udělat instruktáž práce s nářadím,
  - práce přidělovat s ohledem na věk, fyzickou dispozici a schopnosti jedince,
  - používat jen ostré a kvalitní nářadí, pozor na vypadávající topůrka atp.,
  - nářadí bezpečně uložit, aby nikomu neublížilo (spadlá palice na nohu, šlápnutí na hrábě, pořezání se...),
  - vhodné oblečení a obutí vzhledem k dané činnosti,
  - mít přehled o tom, kdo kde co dělá (aby si dítě neuseklo ruku a my o tom ani nevěděli), případně na děti při práci s nářadím dohlížet,
  - pozor na hřebíky a prkna plná hřebíků poválená po tábořišti,
  - se stroji poháněnými motorem smí pracovat pouze dospělá osoba na vlastní nebezpečí.
- koupání
  - pouze v přítomnosti osoby starší 18 let, která je schopna poskytnout záchranu tonoucímu.
  - 6–10 účastníků na jednu plnoletou osobu.
  - nekoupat se po tělesné námaze, hodinu po jídle,
  - nekoupat se na neznámých místech,
  - dbát na kázeň!
  - rozdělit děti do dvojic, které se vzájemně hlídají,
  - pomůcky k záchraně tonoucích,
  - nepodceňovat ani koupání na mělčinách (riziko epileptického záchvatu atp.).
- bojové hry
  - vymezení hracího prostoru, vzít v úvahu charakter terénu,
  - pozor na poranění (házení šišek, vypíchnuté oko o větvíčku ...),
  - stanovit délku trvání, svolávací signál,
  - pozor na zaběhnuté děti, po hře zkontrolovat, zda jsme všichni,
  - jasné instrukce kdy a kam se dostavit v případě, že se stane něco mimořádného.

Speciální akce

- voda
  - pokud chcete jet s oddílem na vodu, potřebujete k tomu kvalifikaci (kurz Kapka nebo Kapitánské zkoušky),
  - všechny děti musí mít plovací vesty,
  - předem si zjistěte informace o jezích, průtoku, kilometrůži.
- cyklistika
  - jízda na kole – samostatně od 10 let, jinak pod dohledem osoby starší 15 let,
  - povinná výbava jízdního kola: přední bílá odrazka, zadní červená odrazka, oranžové odrazky na obou stranách pedálu a v paprscích kol, dvě na sobě nezávislé brzdy.
- lanové překážky
  - kvalifikace – Lanáč, kurzy lanového centra Proud,
  - děti jen s celotělovým úvazem,
  - dbát na správné skladování a údržbu lezeckého materiálu.
- lanovky
  - dráha pro lanovku musí být vybrána tak, aby v žádném případě nemohlo dojít k nárazu do jakékoli překážky,
  - v průběhu sjezdu se účastník v žádném místě nesmí dotknout země,

- úhel sjezdu nesmí přesáhnout 35 stupňů,
- organizátor musí sám projet lanovku před tím, než na ni nastoupí první účastník,
- lanovka musí být vybavena záložním brzdovým systémem.
- střelba
  - jasně vymezit prostor, ve kterém se střílí; při střelbě se do tohoto prostoru nevstupuje,
  - se zbraní se nikdy nemíří na člověka, ani když není nabitá,
  - dbát na to, aby byla přítomna dostatečně zodpovědná osoba.
- lukostřelba
  - je nezbytné používat správně dlouhé šípy,
  - je nebezpečné provádět výstřel bez šípu,
  - je zakázáno běhat se šípem/šípy v rukou,
  - při vytahování šípů z terče je třeba postupovat opatrně a dbát na to, aby nikdo nestál těsně za osobou vytahující šípy.
- airsoft
  - nutné ochranné pomůcky (obličejová maska, brýle, rukavice,...).

Psychická bezpečnost

Dětem můžeme ublížit nejen „na těle“, ale i „na duši“. Na akcích bychom proto měli myslet i na psychickou pohodu účastníků:

- ▼ přistupujte k dětem individuálně, buďte vnímaví vůči jejich náladám, psychickému rozpoložení,
- ▼ každé dítě snese odlišnou míru stresu, vypětí,
- ▼ pozor na noční hry – zbytečně děti nestrašte, nedovádějte věci do extrémů, nenuťte je za každou cenu,
- ▼ stýskání – buďte vůči dětem citliví, snažte se je zabavit,
- ▼ dejte si pozor na tresty, které dítě zesměšňují před ostatními (pro obézního fyzicky málo zdatného jedince může být hodně nepříjemné dělat před ostatními na nástupu kliky...).

Vyhláška o hygienických požadavcích na zotavovací akce pro děti

Vyhláška č. 106/2001 Sb. o hygienických požadavcích na zotavovací akce pro děti ve znění pozdějších předpisů upravuje hygienické požadavky na umístění, prostorové podmínky, ubytování, osvětlení, vybavení a úklid, zásobování vodou, odstraňování odpadků a splaškových vod, stravování a režim dne zotavovacích akcí.

Dále tato vyhláška upravuje:

- ▼ v příloze č. 1 – skupiny potravin, které nelze na zotavovacích akcích pro děti podávat ani používat k přípravě pokrmů, a podmínky pro použití některých potravin,
- ▼ v příloze č. 2 – náplň kurzu první pomoci pro zdravotníka zotavovacích akcí a škol v přírodě,
- ▼ v příloze č. 3 – vzor posudku o zdravotní způsobilosti dítěte k účasti na zotavovací akci a škole v přírodě a
- ▼ v příloze č. 4 – minimální rozsah vybavení lékárničky pro zotavovací akce pro děti a pro školy v přírodě.

Pokud se chcete s nejdůležitějšími požadavky seznámit, vše podrobně najdete na stránkách www.tabory.ymca.cz.

Zdroje

KUTÝ, J.; STIBRALOVÁ, J. (2013). Bezpečně s dětmi a mládeží. Metodická příručka Mladých ochránců přírody. Praha, Mladí ochránci přírody.

Edice vůdcovská zkouška. (1999). Praha, Junák – svaz skautů a skautek ČR Tiskové a distribuční centrum.

Další doporučené zdroje:

<http://oikos.skauting.cz/bezpecnost>

<http://www.ibesip.cz>

<http://lukostrelbaolomouc.cz/index.php?strana=bezpecnost>

<http://lanovecentrum-pardubice.cz>